

Luke 14

Katti Anker Møller (1868 - 1945) – aktivist fra Hamar

30. mai 1978 vedtok Stortinget loven om selvbestemt abort – med én stemmes overvekt.

63 år tidligere, 18. januar 1915, hadde Katti Anker Møller gått på talerstolen i Kvindestemmeretsforeningens Klub, i Kristiania. Talen hennes, «Moderskapets frigjørelse», var starten på norske kvinners kamp for retten til selvbestemt abort. En kamp som skulle kjempes i tre generasjoner.

«Moren må på disse områdene selv få være den høyeste instansen. Hvis man ikke vil medgi det, så har man ikke tillit til kvinnene eller til at deres natur er god, men at det må straffebestemmelser til for å få kvinner til å føde barn.»

Katti Anker Møller, Moderskapets frigjørelse, 1915

Katti Anker Møllers engasjement var inspirert av moren hennes, Mix Anker, som døde femti år gammel, fullstendig utslitt, etter å ha født sitt tiende barn. Kvinner er ikke fødemaskiner, og de har krav på et trygt seksualliv, uttalte Katti Anker Møller i en tid der det knapt fantes informasjon om hvordan graviditet kunne unngås, der antallet barn man fikk var bestemt av Gud og der abort og abortforsøk kunne straffes med inntil tre års fengsel.

«Kvinde der ved fordrivende Midler, eller paa anden Maade retsstridig dræber det Foster, hvormed hun er svanger, eller medvirker hertil, straffes for Fosterfordrivelse med Fængsel indtil 3 Aar [...] »

§ 245, Lov av 1902

Giftet kvinners kamp for rett til arbeid og egne penger har ingen verdi hvis kvinner likevel blir innesperret i moderskapet, sa Katti Anker Møller. Full kvinnefrigjøring er bare mulig om kvinner selv får bestemme hvor mange barn de vil ha.

Katti Anker Møller var også den første som tok til orde for barnetrygd. På Møllers tide fantes det ingen velferdsordninger og selv om ugifte kvinner kunne ta seg arbeid hadde de ikke rett på svangerskapspermisjon. Dette betød i praksis at det var umulig for ugifte kvinner å ta vare på et barn.

«Den ugifte moren må også sikres et underholdningsbidrag etter barnets fødsel, slik at hun har mulighet til å beholde barnet hos seg. [...] Det bør bli forbudt å forlate barn. [...] Først og fremst kan man unngå den formidable vederstyggeligheten det er å skille det lille barnet fra moren. Selv overfor dyr synes vi at dette er nådeløst. Og hva kan samfunnet forvente av et barn som aldri har følt den første naturlige omsorgen og ikke kjenner det enkleste bånd mellom mennesker?»

Katti Anker Møller, Ugifte mødre, 1901

I 1915, Samme år som «Moderskapets frigjørelse», sørget Venstreregjeringen for at De Castbergske barnelover ble vedtatt. Loven sikret barn født utenfor ekteskapet full arverett til sin far, den ga fedre plikt til å vedkjenne seg farskapet og til betale barnebidrag til mor. Loven ble utformet av Katti Anker Møller og hennes svoger, daværende sosialminister, Johan Castberg – som har fått loven oppkalt etter seg.

I 1919 fremmet Katti Anker Møller et forslag om mødrelønn fra staten. Fire år senere ble det nedsatt en mødrelønnskomite som skulle utrede spørsmålet, og noen tiår senere, i 1946, ble barnetrygden – Norges første universelle trygdeordning – innført.

I 1924 åpnet Katti Anker Møller landets første mødrehygienekontor i Oslo.

Mødrehygienekontorene drev med seksualopplysning, de skaffet prevensjon - selv om det var ulovlig - og de lærte nye mødre hvordan de best kunne ta vare på barna sine. Da Quisling stengte mødrehygienekontorene i 1941 fantes det 13 slike klinikker, fordelt over hele landet.

Katti Anker Møller slåss for oss alle. Hun stod i en storm av trusler og hatbrev, men kjempet utrettelig for at kvinners- og barns- og også menns liv skulle bli tryggere. Hun er antageligvis en av de mest innflytelsesrike personene Norge har fostret: Hun er en av grunnleggerne av den norske velferdsstaten, hun kjempet for kvinners rett til å bestemme over egen kropp og egne liv, og hun slåss utrettelig for barns rett til en verdig og trygg oppvekst. Katti Anker Møller var en sosialpolitisk entreprenør og hadde fortjent en mye større plass i historien enn det vi har klart å gi henne.

Kampen for avkriminalisering av abort ble en livslang kamp for Katti Anker Møller. Hun døde før selvbestemt abort ble en realitet, men datteren hennes, lege Tove Mohr, fortsatte arbeidet.

<https://web.facebook.com/photo.php?fbid=1167912042002112&set=pb.100063499811830.-2207520000&type=3>

Det gjorde også Katti Anker Møllers barnebarn, Tove Pihl.

<https://web.facebook.com/photo.php?fbid=1173035748156408&set=pb.100063499811830.-2207520000&type=3>

Da loven om selvbestemt abort ble vedtatt av Stortinget 30. mai 1978, med én stemmes flertall, var det etter 63 års kamp. Da var Katti Anker Møller død, men både Tove Mohr og Tove Pihl satt på tilhørerbenken i Stortinget og så loven bli banket gjennom.

Ugifte mødre, 1901

<https://www.nb.no/items/6d6c1f6a13b63bc54e0153a0d9563080?page=157&searchText=ugifte%20m%C3%B8dre>

Moderskapets frigjørelse, 1915

<https://virksommeord.no/?t=19>

Hør podkasten «Kvinner som forandret Norge: Katti Anker Møller, og kampen for fritt moderskap» med Hege Duckert, som i 2023 ga ut boka «Katti Anker Møller: Å bestemme over livet»

<https://shows.acast.com/.../epis.../663102cef1e60600138a7e4d?>

Foto: Ukjent/ Nasjonalbiblioteket

Gleditsch-prosjektets julekalender er laget i samarbeid med [Soroptimist International Norway](#), [Stiftelsen Dam](#) og [Kulturrådet](#)

